

Pihatyö

OPRAS

www.4H.fi

Kenelle?

Sinulle, yli 14-vuotias nuori, joka haluat toimia erilaisissa pihan- ja puutarhanhoitotöissä.

Mitä?

Opit muun muassa hoitamaan nurmikkoa, istuttamaan puita ja pensaita, perustamaan oman kasvimaan sekä suunnittelemaan kukkaryhmän. Kurskien tavoitteena on antaa sinulle perustiedot ja -taidot näistä töistä.

Miten?

Kurssit toteutetaan työympäristössä alan ammattilaisen johdolla. Menetelmänä on tekemällä oppiminen. Oppaassa on tietoa, joka toimii tukimateriaalinas.

Jo yhden kurssin jälkeen voit työllistyä opettelemiisi tehtäviin 4H-yhdistyksen kautta. Kun olet suorittanut kaikki kurssit, sinulla on mahdollisuus työllistyä monenlaisiin pihatöihin.

Toimitus: Tuula Alanko, Satu Mellanen, Virpi Skippari
Teksti: Sirpa Jääskeläinen, Liisa Raukola, Miia Saari
Asiantuntija: Jouko Piirainen, Piiraisen Viherpalvelu Oy, Tommi Toponen
ja Jari Roukala, Turvallisuuspalvelu Toponen Oy
Taitto: Tiina Rinne
Julkaisija: Suomen 4H-liitto 2012

SISÄLLYSLUETTELO

TURVALLISUUSTIETOKORTTI 4

1. KURSSI: NURMIKKO

- Yleistä nurmikon perustamisesta 5
- Nurmikon perustaminen 5
- Nurmikon siemenet 5
- Tärkeimpiä nurmikkokasveja 5
- Nurmikon hoito ja leikkuu 5
- Nurmikon hoitoon liittyviä koneita ja laitteita 6

2. KURSSI: PUUT JA PENSAAT

- Erilaisia taimia 7
- Istutus 7
- Puiden ja pensaiden istutusetaisyys 7
- Puuvartisten kasvien leikkaus 7
- Lehtipuut 8
 - Istutusleikkaus 8
 - Hoitoleikkaus 8
- Lehtipensaat 8
 - Istutusleikkaus 8
 - Hoitoleikkaus 8
- Pensasaidat 8
 - Istutusleikkaus 8
 - Hoitoleikkaus 8
- Havupuut ja -pensaat 8
- Havuaidat 8
- Hedelmäpuut – omena, päärynä, kirsikka 8
 - Istutus 9
 - Leikkaukset 9
 - Istutusleikkaus 9
 - Hoitoleikkaus 9
 - Oksien alastaivuttaminen 9
 - Vanhan omenapuun leikkaus 9
 - Lannoitus 9
 - Suojaus 9
 - Lajikkeet 10

3. KURSSI: KUKKIEN ISTUTUS JA HOITO

- Kesäkukat 11
- Ryhmäkasvit 11
- Kasvualusta 11
- Suunnittelu 11
- Istutus 11
- Hoito 11
- Kylvökukat 11
 - Suunnittelu 12
 - Suora kylvö avomaalle 12
 - Esikasvatus 12
 - Hoito 12
- Yksivuotiset köynnökset 12
- Kaksivuotiset kesäkukat 12

- Monivuotiset kukat eli perennat 12
 - Perennanpenkin sijoittaminen 12
 - Kasvualusta 12
 - Perennaryhmän suunnittelu 12
 - Hoito 13
 - Istuttaminen 13
- Kukkasipulit 13
 - Kasvualusta 13
 - Istutus 13
 - Hoito 13

4. KURSSI: KASVIMAA

- Kasvimaan suunnittelu 14
- Lannoitus 14
- Istutus 14
- Kylväminen 14
- Kasvimaan hoito 14

5. KURSSI: MARJATARHA

- Puutarhamarjat 16
- Herukat ja karviaiset 16
 - Istutus 16
 - Istutusleikkaus 16
 - Lannoitus 16
 - Hoitoleikkaus 16
- Vadelma 16
 - Kasvualusta ja lannoitus 16
 - Istutusleikkaus 17
 - Hoito 17
 - Hoitoleikkaus 17
- Mansikka 17
 - Kasvualusta ja lannoitus 17
 - Istutus 17
 - Hoito 17

6. KURSSI: KUKKANIITYT

- Kukkaniityn perustaminen nurmikolle 18
- Kasvupaikat ja kasvilajit 18
 - Siementen keruu 18
 - Siementen kylväminen 19
 - Niityn hoito 19

KIRJALLISUUTTA SEKÄ YHTEYSTIETOJA 20

Turvallisuustietokortti

Kiinnitä huomiota seuraaviin turvallisuusasioihin:

- **Koneiden ja laitteiden** käyttöön tarvitset aina asianmukaisen perehdytyksen. Noudata annettuja ohjeita, ilmoita vioista ja puutteellisuuksista sekä huolehdi koneista ja laitteista asianmukaisesti. Huomioi pihatöissä koneen kaatumismahdollisuus, leikkureiden terävaarat yms. Käy huolella läpi koneen käyttöohje ja vaadi perehdytys.
- **Auringolta suojautuminen ja nestetasapainosta huolehtiminen** on kesällä välttämätöntä. Varaa työmaalle mukaan riittävästi juotavaa. Suojaa pää ja iho auringolta ja käytä auringonsuojavoiteita tarvittaessa.
- Opettele **ergonomisesti** oikeat työtavat heti ensimmäisillä työkerroilla. Huomioi etenkin nostot ja toistuvaa liikettä vaativat työt. Kun nostat raskaita taakkoja, kuten multapusseja ja kiviä, ota huomioon oikea nostotekniikka. Nosta jaloilla älä selällä!
- Vältä pitkää ajallista altistumista tärinälle. **Tärinää** aiheuttavaa työtä ovat esimerkiksi nurmikonleikkaaminen ja useimpien käsityökalujen käyttö.
- Käytä **henkilönsuojaimia** tarpeen mukaan. Työnantaja huolehtii niiden hankinnasta. Pihatöissä käytä asianmukaista suojavaatetusta, käsineitä sekä tarvittaessa hengityssuojainta (pöly), turvajalkineita ja kuulosuojaimia.
- **Kemikaaliturvallisuus** koskee myös pihatöitä. Useat käytettävät aineet voivat olla haitallisia. Lue käyttöpakkauksesta varoitusmerkinnät ja käyttöohjeet. Epäilyttävissä tilanteissa hanki käsiisi aineen käyttöturvallisuustiedote (yrityksissä niiden pitäisi olla saatavilla). Polttoaineet, öljyt, voitelu- ja puhdistusaineet sekä lannoitteet yms. voivat olla vaarallisia henkilölle, omaisuudelle (paloturvallisuus) tai ympäristölle.
- **Ympäristön huollosta** on meidän jokaisen kannettava vastuumme. Huolehdi kierrättämisestä sekä ongelmajätteistä.
- Huomioi **poikkeukselliset luonnonolosuhteet** työssä. Esimerkiksi ukonilmalla salamet ja rankkasateet voivat aiheuttaa vaaratilanteita pihatöissä. Työnjohto ohjeistaa, miten suojaudutaan ukkossäällä. Muista kysyä ohjeistusta ellei siitä mainita työn alussa.

1. Kurssi: Nurmikko

KURSSIN AIKANA OPIT:

- PERUSTAMAAN NURMIKON
- HOITAMAAN NURMIKKOA
- KÄYTTÄMÄÄN TURVALLISIA TYÖTAPOJA
- HUOLTAMAAN RUOHONLEIKKURIA JA TRIMMERIÄ.

Yleistä nurmikon perustamisesta

Kestävän nurmikon saat tekemällä perustuksen huolellisesti ja valitsemalla ensiluokkaiset siemenet. Nurmikkoa ei kannata perustaa jyrkkiin rinteisiin ja luiskiin, koska niiden hoito on työlästä. Jätä myös pensaiden tai perennojen alustat kylvämättä nurmikolle, koska nurmikko vie voimaa kasveilta. Luonnontilaisilla tonteilla, joissa maasto on esimerkiksi mäntymetsää, luonnonmukainen kasvillisuus on usein nurmikkoa kauniimpi. Helppohoitoisin nurmikko on yhtenäinen alue.

Paras ajankohta nurmikon perustamiselle on kevät tai loppukehä. Kylvön voit tehdä myös myöhään syksyllä juuri ennen maan jäätymistä, jolloin siemenet itävät keväällä.

Nurmikon perustaminen

1. Poista pohjamaasta kivet, kannot, juurakot ynnä muut. Tasoita pohjan pinta niin, että kaltevuudet ovat rakennuksista pois päin, eikä maahan jää vettä kerääviä painanteita.
2. Multaan kannattaa sekoittaa maanparannusaineet, kalkki ja lannoitteet. Tarkempia ohjeita löydät alan kirjallisuudesta.
3. Levitä multa ja tasoita se noin 20 cm:n paksuiseksi kerrokseksi. Tiivistä pinta jyrällä. Pieniä alueita voit tasoittaa haravan lappeella.
4. Jaa siemenet kahteen osaan. Varmista tasainen kylvä kylvämälä ensimmäinen osa pitkittäin ja toinen osa poikittain. Liian tiheä kylvös tukahduttaa, ja liian harva ei ole hyvännäköinen. Varaa siemenseosta 2–3 kg/aari, pakkauksesta löydät tarkat siemenmäärät.
5. Peitä siemenet kevyesti haravalla pintamultaan ja tiivistä vielä kertaalleen jyrällä. Tiivistäminen auttaa kosteuden säilymistä.
6. Kastele kylvöstä itämisen ajan (noin kolme viikkoa). Sen jälkeen huolehdi, että maa pysyy kosteana, kunnes nurmikko on kunnol-

la itänyt. Kasteluun sopii parhaiten sadetin, joka suihkuttaa vettä tasaisesti ja kevyesti. Kastelu kannattaa tehdä iltaisin, kun haihtuminen on vähäisintä. Kastele kerralla reilusti, noin 20 mm:n sadetta vastaava määrä, jotta juuristo kasvaisi syväälle.

7. Leikkaa nurmikkoa kuivana ja korkeintaan kolmannes pituudesta kerrallaan. Tee se mieluummin illalla, kun haihtuminen on vähäisintä. Nurmikko on parhaimmillaan 4–5 cm:n mittaisena. Jätä silppu nurmikolle, jos se painuu huomaamattomasti kasvustoon. Jos leikkuusilppu on pitkää tai sitä on paljon, voit kompostoida sen tai käyttää katteena puiden ja pensaiden alustoilla. Pidä ruohonleikkurin terät kunnossa. Tylsä terä repii heinän, jolloin leikkausraja ruskettuu ikävän näköiseksi. Siisti ruohosaksilla tai trimmerillä paikat, joihin leikkuri ei yllä.

VINKKI! Voit nopeuttaa nurmikon itämistä levittämällä kylvöksen päälle kasvuharson.

Nurmikon siemenet

Valitse kotipihalle siemenseos, joka sisältää 2–3 nurmikkokasvilajia. Ota huomioon siemenseosta valitessasi pienilmasto (mm. aurinkoinen, varjoisa, kuiva, kostea). Pakkauksista löydät tarkat siemenmääräohjeet.

Tärkeimpiä nurmikkokasveja

- Punanata leviää helposti, kestää syväjuurisena kuivuutta ja tyytyy vaatimattomaankin kasvualustaan.
- Niittynurmikka vihertyy aikaisin keväällä ja on talvenkestävä. Tekee maarönsyjä, joten se paikkaa nurmikon laikkuja.
- Nurmirölli vihertyy aikaisin keväällä.
- Englanninraiheinää käytetään joissakin siemenseoksissa, koska se kasvaa nopeasti ja antaa suojaosat olot hitaampien lajikkeiden itämiselle. Kestää huonosti talvea ja kulutusta.
- Lampaannata ja jäykkänata viihtyvät erityisen kuivilla paikoilla.
- Valkoapila on matalakasvuinen, rönsyilevä ja kestävä. Se sopii karuille paikoille, mutta ei pysty yksinään täyttämään suuria alueita. Valkoapila on parhaimmillaan alueilla, joita ei aktiivisesti käytetä liikkumiseen. Valkoapila tahraa, on kylmä, liukas ja kerää mehiläisiä.

Nurmikon hoito ja leikkuu

1. Poista keväällä lehdet, rikkakasvit ja sammal. Haravoi nurmikon pohja ilmapaksi ja levitä katetta, jossa on nurmikkohiekkaa ja hienoa kasvuturvetta. Näin suojaat nurmikkoheinien kasvupisteitä ja kohennat kasvualustan ilmapuutusta. Levitä kasvukauden aikana yhteensä 0,5 cm:n kerros katetta kahdessa erässä, silloin nurmikko on koko ajan käytettävissä.
2. Leikkaa keväällä ja kesällä nurmikko kasvun mukaan 1–2 kertaa viikossa, mielellään poutasäällä. Sopiva leikkuukorkeus useimmille nurmilajeille on 4–5 cm. Kuivina kausina leikkuukorkeus on noin 7 cm, jotta heinäkasvien kasvupiste suojautuisi aurin-

golta. Kannattaa leikata nurmikko eri leikkuukerroilla vuorotellen pitkittäin ja poikittain. Syksyllä nurmikon kasvu hidastuu, ja leikkuukerrat harvenevat.

3. Kastele nurmikkoo riittävästi hellesäällä, jottei se muutu ikävän ruskeaksi ja kulottuneeksi. Sademittarilla voit tarkistaa, että kastelu vastaa 20 mm:n sadetta.
4. Sammaleen poistaminen nurmikolta on useille kotipuutarhureille jokavuotinen riesa. Sammal valtaa alaa nurmiheiniltä, jos maa on liian tiivistä ja siitä puuttuu ravinteita tai kasvupaikka on liian varjoisa ja kostea. Huolehdi jo ennalta maan kasvukunnon ylläpitämisestä lisäämällä säännöllisesti eloperäistä katetta ja ohut kerros hiekkaa nurmikon pintaan. Säännöllisellä kalkituksella estät maan happamoitumisen ja parannat maan mururakennetta. Kalkita voit milloin vain, myös talvella. Talvella kalkki ei ole häiritsemässä nurmikon käyttöä, kuten kasvukauden aikana. Kalkitse nurmikko parin vuoden välein.
5. Lannoita nurmikko keväällä, kesällä ja syksyllä. Keväällä nurmikko on saatava vahvaan kasvuun ja voittoon sammaleesta. Kesällä tarvitaan monipuolisesti ravinteita, jotta nurmikko kasvaa hilli-

tysti ja tasaisesti ja kestää paremmin poutajaksoja. Syyslannoitus saa nurmikon sokeritasapainon kohdalleen. Ravinnekoostumuksella on ratkaiseva merkitys talvehtimiseen ja kevään kasvuun lähtöön. Kevään ja alkukesän lannoitteiksi sopivat typpipitoiset lannoitteet. Syyslannoituksessa käytetään talvenkestoja lisäävää syyslannoitetta, jossa on fosforia ja kaliumia, ei typpeä.

6. Kasvukauden aikana voit sirotella nurmikolle mineraaleilla ja ravinteilla pinnoitettuja siemeniä, jotka on tarkoitettu hoito- ja paikkauskylvöihin. Ne pitävät nurmikon tuuheana ja kilpailukykyisenä sammalta vastaan.

Nurmikon hoitoon liittyviä koneita ja laitteita

Yleisin nurmikon hoidossa käytettävä kone on ruohonleikkuri. Voit leikata ruohoa työnnettävällä, itse vetävällä tai ajettavalla koneella. Leikkaa ojen varsia ja istutusten reunoja trimmerillä.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET:

1. Harjoittele ruohonleikkurin käyttöä
 - ruohonleikkurin tankkausta
 - ruohonleikkurin terien tarkastamista ja vaihtoa
 - ruohonleikkurin käynnistystä
 - ruohon leikkausta
 - ruohonleikkurin puhdistusta
 - ruohonleikkurin talvisäilöön laittoa
2. Harjoittele edellä mainittuja asioita myös trimmerin käytöstä.
3. Tutustukaa ohjekirjoihin.
4. Harjoittele turvallisuustietokorteissa mainittuja asioita.

2. Kurssi: Puut ja pensaat

KURSSIN AIKANA OPIT:

- TUNTEMAAN ERILAISIA PUITA JA PENSAITA JA NIIDEN KASVUPAIKKAVAATIUMUKSIA
- TEKEMÄÄN ERILAISIA ISTUTUS- JA HOITOTOIMENPITEITÄ PUILLE JA PENSAILLE
- KÄYTTÄMÄÄN OKSASAKSIA, SAHOJA JA MUITA TYÖKALUJA.

Erilaisia taimia

Taimia myydään astia- ja verkkopaakkutaimina sekä esipakattuina ja paljasjuurisina. Ennen taimien ostamista selvitä, millä ilmastollisella kasvuvyöhykkeellä ne menestyvät. Suomi on jaettu kahdeksaan eri menestymisvyöhykkeeseen talven kylmyyden, kasvukauden pituuden ja lämmön perusteella. Vyöhykesuositus kertoo, miten pohjoisessa taimi todennäköisesti menestyy.

- Astiataimet ovat kasvaneet kasvatusastioissaan yhden kasvukauden. Niiden juuripaakku säilyy ehjänä, kun sitä suojaava ruokku poistetaan istutettaessa.
- Verkkopaakkutaimet ovat esipakattuja taimia, joiden juuria kuivumiselta suojaava turvehiekkaseos on sidottu verkolla. Verkko estää juuripaakun hajoamisen.
- Esipakatut taimet ovat paljasjuurisia taimia, jotka on pakattu esimerkiksi muovipussiin.
- Paljasjuuriset taimet myydään ilman juuriston ympärillä olevaa suojaa. Näiden taimien on oltava lehdettömiä ja lepotilassa.

Istutus

Astia- ja verkkopaakkutaimia voit istuttaa keväästä syksyyn eli koko kasvukauden ajan. Esipakattuja ja paljasjuurisia taimia, lähinnä pensaita taimia ja keväällä ryhmäruusujen taimia, on saatavilla keväällä huhti-toukokuussa ja syksyllä loka-marraskuussa.

1. Ennen istutusta anna astiataimille vettä ruukkuihin ja kastele paakkutaimien juuret perusteellisesti. Upota avojuuriset ja esipakatut taimet haaleaan veteen muutamaksi tunniksi.
2. Ennen puuntaimen istuttamista kaiva riittävän iso kuoppa ja tee rautakangella reiät tukikepeille. Tee tukikeppien reiät siten, että kepit asettuvat ulospäin taimesta. Sitomisen jälkeen kepit oikenevat, jolloin taimi saa riittävän tuen. Puun istutuskuopan tulee olla 50–80 cm syvä ja 80–120 cm leveä. Pensaille sopiva kuoppa on 50 cm syvä ja leveä. Aitataimet istutetaan yhtenäiseen 50 cm syvään ja leveään ojanteeseen.

3. Poista astiataimista ruokut ja avaa paakkutaimen sidokset. Poista myös verkko, etteivät juuret kuristu, kun ne yrittävät kasvaa verkon läpi. Istutuskuoppa on riittävän iso, kun juuristo mahtuu sinne normaaliin asentoonsa.
4. Täytä kuoppa peruslannoitetulla mullalla. Istuta puut samaan syvyyteen kuin missä ne ovat aikaisemmin olleet ja pensaat 5-10 cm aiempaa syvempään.
5. Istutuksen jälkeen tiivistä multa kevyesti polkemalla ja kastele taimia runsaasti (20–30 l/puu ja 10–20 l/pensas). Taimia ei tarvitse kastella usein, kunhan annat kerralla riittävästi vettä. 1–2 kastelua viikossa riittää.
6. Voit levittää taimien juuristoalueelle katteeksi esimerkiksi oksasilppua, joka pitää maan kuohkeana ja suojaa liialliselta haihtumiselta sekä estää rikkaruohojen kasvua.
7. Jos puu on pieni (alle metrin), se ei välttämättä vaadi tukikeppiä, jotta se pysyisi pystyssä. Jos puu on isokokoinen, sille kannattaa laittaa kaksi tukikeppiä samaan linjaan rungon kanssa. Tue runko sidontanauhalla tukikeppeihin 1–1,5 metrin korkeuteen maasta kahdeksikkomaisesti sitomalla. Siteen on oltava tiukka, mutta se ei saa hirtätä puun kuorta rikki. Tarkista siteiden pitvyys ajoittain ja uusi ne tarvittaessa. Kun puun latva saa vapaasti liikkua tuulessa, puu kasvattaa nopeammin uusia juuria ja ankuroituu näin ollen hyvin maahan. Jos puu on liian tukevasti tuettu, se ei kehitä kunnolla juuria ja voi kaatua tai katketa, kun tuet poistetaan.
8. Ennen talven tuloa suojaa lehtipuiden rungot jäniksiltä ja myyriltä.

Puiden ja pensaiden istutusetäisyyksiä

Puut 5–8 m

Pensaat:

- korkeat 1–1,5 m
- keskikokoiset 1 m
- pienet 50–70 cm
- aidanne 50–80 cm
- leikkava pensasaita 30 cm.

Puuvartisten kasvien leikkaus

Leikkaaminen vaikuttaa kasvien hyvinvointiin ja ulkonäköön. Osa kasveista sietää voimakasta leikkausta, toisia taas ei voi leikata juuri lainkaan. Leikkausta sietäviä kasveja kannattaa leikata usein ja vähän kerrallaan, jolloin ne pysyvät jatkuvasti hoidetun näköisinä eivätkä villiidy.

On tärkeää, että tunnet kasvin ominaisuudet. Pensaiden paras leikkuaika on yleensä varhaiskevät, koska ennen silmujen avautumista nestevirtaus on vähäistä. Kaikkien puiden paras leikkuaika on keskikesällä juhannuksen jälkeen elokuun loppuun mennessä. Varsinkin puut, joilla on keväällä runsasta mahla- tai kumivuotoa, kuten esimerkiksi koivu, vaahtera, kirsikka ja luumu, kannattaa lei-

kata keskellä kesää.

Jos et ehdi leikata puita keskellä kesää tai et halua häiritä satoa antavia omena- tai päärynäpuita, voit leikata niitä myös keväällä ennen lehtien puhkeamista. Kuolleita oksia voit poistaa sekä pensaista että puista mihin aikaan vuodesta tahansa. Kasvien leikkauksiin tarvitset oksasakset ja sahan. Puita leikatessasi käytä apuna tikkaita ja varteen kiinnitettävää sahaa.

Lehtipuut

Täysikasvuista koristepuuta tarvitsee leikata yleensä vain vähän. Lehtipuiden leikkauksessa on tärkeää latvuksen muotoilu. Pyri saamaan latvuksesta ilmava ja sopusuhtainen. Jos puu ei mahdu kasvamaan luonnollisella tavalla, se on istutettu väärään paikkaan.

ISTUTUSLEIKKAUS

Puu tarvitsee juurtumisen nopeuttamiseksi mahdollisimman paljon energiaa yhteyttävää lehvästöä. Tämän takia istutuksen yhteydessä leikkaa puuta mahdollisimman vähän. Poista taimesta kilpalatvat sekä vaurioituneet ja kuolleet oksat. Harvenna liian tiheässä kasvavat oksat. Tee leikkaus istutuksen yhteydessä. Astiataimille ei yleensä tarvitse tehdä istutusleikkausta, koska se on tehty jo taimistolla.

HOITOLEIKKAUS

Aloita hoitoleikkaus, kun puu on juurtunut kunnolla noin 1–3 vuotta istutuksen jälkeen. Tarkista lehtipuiden kunto vuosittain. Kun olet hoitanut nuoren puun hyvin, se tarvitsee myöhemmin vain vähän leikkausta. Poista puista kilpalatvat ja latvan sisään kasvavat oksat sekä liian tiheässä kasvavat ja hankaavat, vaurioituneet ja kuolleet oksat.

Jos puuta on leikattu liian rajusti leikkauksen jälkeen, joidenkin puiden runkoon tai latvaan kasvaa vesiversoja. Vesiversot voit poistaa rungosta heti juhannuksen jälkeen ja latvassa kasvavat voit harventaa. Nämä oksat muodostuvat uinuvista silmuista, jotka ovat kuoren alla. Ne ovat tavallisiin oksiin verrattuina hyvin heikosti kiinnittyneet runkoon.

Oksatappi estää leikkaushaavan kasvamisen umpeen. Leikkaa oksat läheltä runkoa niin, ettei oksatappeja jää, mutta säilytä oksan-kaulus, joka on oksan ja rungon välissä oleva paksuneva osa. Oksan-kaulus kasvattaa haavan umpeen. Tarkista, ettei leikkaushaavoista tule liian isoja. Puu ei ikänsä aikana kykene kasvattamaan umpeen haavoja, jotka ovat yli 7 cm läpimitaltaan.

Lehtipensaat

Lehtipensaat jaetaan kasvuominaisuuksien mukaan kahteen ryhmään. Lähes kaikki pensaat, kuten angervot ja happomarjat, versovat hyvin, ja ne voit alasleikata. Toiset pensaat taas tulee leikata harventamalla, koska versoja kehittyy niukasti tai ei ollenkaan. Tällaisia ovat esimerkiksi onnenpensaat ja marjaomenapensaat. Poista kaikista pensaista vioittuneet, kuolleet ja liian tiheässä olevat versot. Leikkaa pensaita niin, että luontainen kasvutapa säilyy.

ISTUTUSLEIKKAUS

Tee lehtipensaiden istutusleikkaus keväällä myös kesällä tai syksyllä hankituille taimille. Katkaise versot 10–20 cm ensimmäisen haaroittumiskohdan yläpuolelta. Istutusleikkauksella pensas saadaan haaroittumaan kauniisti. Paakku- ja astiataimet ovat yleensä hyvin

haaroittuneet jo ostovaiheessa, eivätkä ne vaadi leikkausta.

HOITOLEIKKAUS

Pensaiden hoitoleikkaukset tulee aloittaa muutaman vuoden kuluttua istutuksesta. Poista vuosittain kuolleet, hankaavat ja vaurioituneet oksat tyvestä asti. Säännöllinen vanhojen oksien poistaminen hidastaa pensaiden vanhenemista ja säilyttää pensaat ilmavina. Lajit eroavat toisistaan, joten lajikohtainen hoitoleikkauksen tarve pitää aina selvittää.

Pensasaidat

Pensasaita istutetaan yleensä koristeaidaksi tai antamaan näkösuojaa. Pieniin pihoihin sopivat esimerkiksi luonnostaan pienikasvuiset angervot, jotka kestävät alasleikkauksen vaikka vuosittain, ja kukkivat saman vuoden versoilla. Myös taiknamarja on pieneen pihaan sopiva. Isoissa pihoissa voidaan käyttää vapaasti kasvavia pensaita, kuten esimerkiksi tuomipihlaja ja pihajasmike.

ISTUTUSLEIKKAUS

Tee istutusleikkaus aina keväällä. Leikkaa taimet 10–15 cm:n korkeudelta. Näin taimet haaroittuvat alhaalta ja aidasta tulee tiheä.

HOITOLEIKKAUS

Leikkaa pensasaita joka vuosi. Leikkaa alkukesän kasvu heti juhannuksen jälkeen jättäen 10–20 cm uutta kasvua. Leikkaa aita sivuilta niin, että se kapenee ylöspäin. Näin se on helpompi leikata, eikä yläosa varjosta alaosaan versoja. Tasoita loppukesän kasvua seuraavan vuoden keväällä, ennen kuin lehdet puhkeavat. Kun aita on saavuttanut halutun koon, jätä uutta kasvua joka vuosi vain pari senttiä.

Havupuut ja -pensaat

Havukasvien leikkaaminen jättää pihaan aukon useiksi vuosiksi, toisin kuin lehtipensaiden leikkaaminen, joka vain kiihdyttää kasvua. Havukasveja ei voi lehtipensaiden tapaan uudistaa alasleikkaamalla. Leikkaa havukasveja pois vain paleltuneet ja sairaat oksat. Poista yksirunkoisista havuista kilpalatvat. Pensasmaisen vuorimännyn vuosikasvaimesta voit tyypistää noin puolet heti juhannuksen jälkeen, jotta vuorimännystä tulisi tuuheakasvuisempi.

Havuidat

Havupensasaidoille ei tule tehdä istutusleikkausta. Aloita leikkaukset samana vuonna juhannuksen jälkeen. Tasoita silloin alkukesän kasvua. Jos loppukesän kasvu on ollut runsas, tasoita sekin seuraavan vuoden keväällä, ennen kuin kasvu lähtee käyntiin. Leikkaa kasvatusvaiheessa vain sivuja. Jätä viimeistä vuosikasvua muutama sentti, koska muuten aita ei vihreydy. Leikkaa latva vasta kun aita on kasvanut halutun korkuiseksi. Muotoile aita ylöspäin kapenevaksi.

Hedelmäpuut – omena, päärynä, kirsikka

Hedelmäpuut ovat paitsi hyötykasveja, myös puutarhan koristeellisia puita, jotka kukkivat kauniisti alkukesällä. Istuta pihaan saman lajin hedelmäpuista eri lajikkeita, jotta ne tuottaisivat satoa pölyt-

täessään toisensa, esimerkiksi omenista hyvä pölyttäjä on valkeakuulas. Jotkin lajikkeet vaativat toisen lajikkeen pölyttäjäksi satoa tuottaakseen, mutta lähes kaikilla lajikkeilla ristipölytys parantaa satoa.

Suosituimpia hedelmäpuita ovat omenapuut. Etelä-Suomessa viihtyvät myös kirsikka, luumu, kriikuna ja päärynä. Pienelle pihalle kannattaa valita hedelmäpuu, jonka kasvu on luontaisesti hillittyä. Esimerkiksi luumu ja kirsikka kasvavat 3–4 metriä korkeiksi pikku-puiksi.

ISTUTUS

Istuta hedelmäpuut aurinkoiseen ja suojaiseen paikkaan. Ennen istuttamista peruslannoita kasvualusta moniravinteisella seoslannoitteella, esimerkiksi Puutarhan Kevät tai Puutarhan Syksy, tai parilla lapiollisella kompostia. Kalkitse hedelmäpuiden kasvualustaa reilusti. Hedelmäpuut viihtyvät puutarhamaassa, jonka pH on 6–6,5.

1. Kaiva istutuskuoppa 80–120 cm leveäksi ja 50 cm syväksi. Kuopan on hyvä olla vadin muotoinen, koska puiden ja pensaiden tärkeimmät juuret kasvavat heti maan pinnan alla.
2. Sekoita lannoite huolellisesti istutusmultaan koko kasvukerroksen syvyyteen.
3. Jos hedelmäpuu on kovin iso, iske kuopan pohjalle tukevasti kaksi tukikeppiä ennen istutusta.
4. Poista niin sanotuista esipakatuista taimista muovipussi ja verkopussi ja astiataimista muoviruukku.
5. Aseta taimi tukikeppien väliin ja lisää kuoppaan hieman multaa.
6. Kastele reilusti, 10–20 l/taimi suoraan istutuskuoppaan. Anna veden imeytyä ja lisää sen jälkeen loppu multa.
7. Sido taimi sidontanauhalla tukikeppeihin yhdestä kohdasta rungon alaosaan, jotta latva pääsee liikkumaan. Nauha ei saa kuristaa runkoa. Lopuksi kastele taimi huolellisesti. Istuta puu pienelle kummulle, koska uusi istutusmulta tiivistyy ajan mittaan maan tasolle. Kummulla kasvavan puun juuriston ympärillä oleva multa myös lämpenee nopeammin keväällä.
8. Pidä multa tasaisen kosteana juurtumisen ajan, 2–3 viikkoa istutuksesta.
9. Suojaa rungot talveksi jäniksiltä ja myyriltä erilaisilla suojoilla. Ota suojoat pois kesäksi, jotteivät ne haudo runkoa.

LEIKKAUKSET

Ensimmäisten vuosien leikkaukset ja etenkin oksien taivutukset ovat tärkeitä hedelmäpuille. Niillä on suuri merkitys tulevan sadon määrään ja laatuun. Omena- ja päärynäpuita voit leikata alkukeväällä, ennen silmujen puhkeamista, mutta luumu- ja kirsikkapuita tulee leikata kumivuodon takia keskellä kesää. Nuoret, kasvussa olevat omena- ja päärynäpuut voit leikata myös keskellä kesää. Tavoitteen on runkojohteinen puu. Oksien tulee sijaita tasaisesti eri puolilla runkoa.

Kun taivutat oksat vaakasuoraan, oksat lopettavat pituuskasvunsa, eikä niitä tarvitse leikata. Mitä enemmän joudut leikkaamaan nuorta hedelmäpuuta, sitä enemmän kiihdytät sen kasvua, ja satoikään tuleminen lykkääntyy. Latvasta tulee avoin ja valoisa, kun oksat ovat vaakasuorassa, ja tämä kiihdyttää taas sadon tuleamista.

ISTUTUSLEIKKAUS

Leikkaa hedelmäpuita, kuten muitakin lehtipuita, varovasti istutuksen yhteydessä. Mahdolliset kilpalatvat tulee poistaa samoin kuin kuolleet ja vaurioituneet oksat. Tee istutusleikkaus istutuksen yhteydessä.

HOITOLEIKKAUS

Hoitoleikkauksien tarkoituksena on ohjata puun kasvua oikeaan suuntaan ja pitää puu satoa tuottavana ja ilmavana. Luumu- ja kirsikkapuut eivät juuri vaadi muuta kuin kilpalatvojen sekä kuolleet, vaurioituneiden ja hankaavien oksien poistoa.

Hedelmäpuiden nuoruusvaihe kestää ensimmäiseen satoon saakka, noin viisi vuotta. Tänä aikana kasvata puuhun hyväksilmäisen, ilmava perusoksisto. Omena- ja päärynäpuiden perusoksien latvoja ei tarvitse leikata, jos oksia on taivutettu alaspäin. Toisiaan hankaavat, kovin teräväkulmaiset ja sisään kasvaneet oksat on hyvä leikata pois. Poista kilpalatvat vuosittain. Tyypistä latvaversoa ensimmäisinä vuosina yksi kolmasosa. Puu kannattaa pitää alusta asti melko matalana sadonkorjuun helpottamiseksi. Koristepuina pidettävät ovat tietysti oma lukunsa.

Puun tuottaessa satoa sen pituuskasvu ja uusien oksien kehittyminen vähenevät. Leikkaa hedelmäpuita edelleen joka vuosi. Karsi kuivuneet ja vaurioituneet oksat pois. Tarvittaessa poista kilpalatva ja lyhennä ylipitkäksi kasvaneita versoja. Älä jätä leikattaviin oksiin tappeja, koska niiden kautta lahottajasienet pääsevät vahingoittamaan puuta. Jätä kuitenkin oksankaulus.

OKSIEN ALASTAIVUTTAMINEN

Monen omena- ja päärynäpuun oksat kasvavat voimakkaasti ylöspäin. Niitä kannattaa taivuttaa alas, jotta välttyt turhalta leikkaamiselta. Taivuta oksat keväällä noin 90 asteen kulmaan. Käytä tähän litteätä narua tai vaikka nylonsukkahousuja. Sido narut puun runkoon kiinni niin, että ne eivät irtoa latvan liikkua tuulessa. Narut voi myös ankkuroida maahan vaikka puukiiloilla. Viimeistään juhannuksen tienoilla oksat ovat puutuneet uuteen asentoon ja voit poistaa sidokset. Yksi- ja kaksivuotiaat oksat vielä taipuvat ja puutuvat uuteen asentoon.

VANHAN OMENAPUUN LEIKKAUS

Poista kuolleet ja vaurioituneet oksat. Harvenna tiheä latvus, jolloin myös alimmat oksat saavat valoa. Leikkaa oksat niin, ettei oksatappeja jää. On kuitenkin tärkeää haavan paranemisen kannalta, että jätät oksakauluksen. Poista mieluummin paljon pieniä oksia kuin yksi iso. Haavojen on hyvä jäädä mahdollisimman pieniksi, ettei vanha puu kärsi liiasta leikkauksesta. Jaa vanhan puun leikkaaminen 2–3 vuodelle, muuten puun satoisuus kärsii, tai se voi jopa kuolla. Joskus on viisaampaa istuttaa uusi puu, koska vanhaa puuta ei voi nuorentaa.

LANNOITUS

Lannoita omenapuita varovasti. Lannoita satoikäisiä hedelmäpuita keväisin kompostilla (4–5 lapiollista/puu) tai Puutarhan Keväällä (2–3 dl/puu). Nuorille hedelmäpuille puolita lannoitteen määrä.

Levitä lannoite tasaisesti puiden juuriston (oksiston) kehälle tai käytä täsmälannoitusta. Täsmälannoituksessa tee maahan rautakangella reikiä sille alueelle, johon puun latvus ulottuu.

Levitä lannoitteet reikiin.

Lannoita hedelmäpuut sadonkorjuun alkaessa esimerkiksi Puutarhan Syksyllä seuraavan vuoden sadon varmistamiseksi ja talvenkestävyyden parantamiseksi. Typpilannoitus loppukesällä huonontaa talvenkestävyyttä.

SUOJAUS

Suojaa hedelmäpuut jyräjiltä hyvissä ajoin syksyllä. Koko latvukseen ympärille ulottuva verkko antaa parhaan suojan nuorille puille.

LAJIKKEET

Omenat kypsyvät lajikkeesta riippuen eri aikoina elokuusta lokakuulle. Kesäomenat ovat heti kypsyttyään syötäviä. Ne eivät säily keräämisen jälkeen kovinkaan kauaa. Kerää talviomenat lokakuussa ennen täyttä syöntikypsyyttä ja talven tuloa, vaikka ne kestävätkin pientä pakkasta. Talviomenat muuttuvat herkullisemmiksi varastoinnin aikana ja ovat oikein varastoituina syöntikelpoisia vielä tammihelmikuussa.

Hyviä syöntiomenalajikkeita ovat muun muassa Lavia (kesä), Pirja (aikainen kesä), Huvitus (aikainen kesä), Maikki (kesä), Valkeakuu-las (kesä), Kaneliomenat (syys) ja Sariola (myöhäinen syys).

Lisää tietoa eri lajikkeista saat esimerkiksi puutarha-alan lehdistä, kirjallisuudesta ja internetistä.

VINKIT!

Kun teet raakileharvennuksen runsassatoisina vuosina, se parantaa sadon laatua ja kasvattaa omenoiden kokoa.

Kerää varastoitavat syys- ja talviomenat suoraan puusta ja käsittele niitä kuin kananmunia. Mitään kolhuja ei saisi tulla, tai muuten säilyvyys kärsii heti.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET:

1. Tutustukaa erilaisiin välineisiin (oksakset, saha jne.), joilla leikkauksia, sahauksia ja muita hoitotoimenpiteitä tehdään.
2. Harjoitelkaa välineiden oikeaa käyttöä.

3. Kurssi: Kukkien istutus ja hoito

KURSSIN AIKANA OPIT:

- TUNNISTAMAAN ERILAISIA PIHAMALLE ISTUTETTAVIA KUKKIA
- SUUNNITTELEMAAN JA ISTUTTAMAAN KUKKIA.

Kesäkukat

Kesäkukiksi nimitetään kasveja, jotka kukkivat yhden kesän. Ne kasvavat keväällä kylvetyistä siemenistä, kukkivat kesän, tuottavat siemenensä ja kuolevat hallaöiden tultua. Kesäkukilla voit täydentää perennapenkkejä. Kesäkukat myös antavat väriä vihreisiin puu- ja pensasryhmiin ja piristävät vihannesmaata. Ruukkuihin, parvekelaatikoihin ja ampeleihin saat kesäkukista kauniita asetelmia. Rehevän kasvun ja näyttävän kukinnan salaisuus on kunkin lajin kasvuominaisuuksien ja -vaatimusten tunteminen. Tietoa eri lajeista löytyy puutarhakirjoista ja kasviluetteloista, joita saat muun muassa puutarhamyymälöistä. Myös internetistä saat lisätietoa, muun muassa osoitteista www.isoaidinkasvit.fi ja www.hyotykasvivyhdistys.fi.

Kesäkukat jaetaan neljään ryhmään:

- ryhmäkasvit
- kylvökukat
- yksivuotiset köynnökset
- kaksivuotiset kesäkukat

Ryhmäkasvit

Ryhmäkasvien taimia voit ostaa puutarhamyymälöistä, toreilta ja marketeista touko-kesäkuun ajan. Ryhmäkasveilla saat pihan tai parvekkeen hetkessä kukkivaksi puutarhaksi.

Kasvualusta

Ryhmäkasvipenkin multakerroksen syvyys on keskimäärin 25 cm. Kompostimulta on hyvä kasvualusta ryhmäkasveille, ruukkuihin, ampeleihin ja parvekelaatikoihin. Puutarhamyymälästä saat myös valmiiksi lannoitettua ostomultaa. Mullan peruslannoitus loppuu kuitenkin jo parissa viikossa. Muista sen jälkeen aina lisätä kasteluveden vaaleanpunainen lannoite. Laita astian pohjalle kevytsorakerros tasaamaan kosteutta. Astiassa on myös oltava reikä, josta liika vesi valuu pois.

Suunnittelu

Laajasta ryhmäkasvivalikoimasta voit suunnitella jännittäviä värileikkejä ja hauskoja kuvioita. Kasvien valinnassa kannattaa ottaa huo-

mioon kasvupaikan sijainti ja mieltä, tuleeko ryhmäkasvipenkki tai -astia aurinkoiselle vai varjoiselle paikalle. Hyvä idea on piirtää paperille luonnoksia, joista käyvät ilmi kasvien paikat ja kukkien ja lehtien värit. Varmin tapa saada kaunis kukkaryhmä on valita jokin väri pääväriksi ja etsiä ympärille sitä lähellä olevia sävyjä. Käyttämällä istutuksessa vastavärejä, kuten punaista ja vihreää tai sinistä ja oranssia, kukkaryhmästä tulee sähkämpi.

Istutus

Istuta ryhmäkasvit kesäkuun alussa (suositus 10.6. jälkeen), jolloin hallayöt ovat todennäköisimmin ohitse. Kylmää kestävät parhaiten orvokit ja krysanteemit.

Kastele taimet ennen istutusta. Istutusväli vaihtelee kasvin koon mukaan.

Tue korkeat kasvit heti istutuksen yhteydessä.

Kastele taimet heti istutuksen jälkeen suoraan juuristoalueelle, haraa mullan pinta kuohkeaksi ja tasaa haravalla.

Istutettaessa ruukkuihin, laatikoihin tai ampeleihin on astioiden koko tärkeä, koska liian pienessä astiassa multa kuivuu nopeasti, ja ravinteet huuhtoutuvat. Suositeltava koko on 1,5–2 litraa astiainnasta kohti. Voimakaskasvuille kasveille, esimerkiksi pelargonialle, tulee varata kolme litraa multaa tainta kohti.

Istuta matalat kasvit astioiden reunoille ja korkeat keskelle. Älä täytä astioita aivan reunoihin asti, jotta niihin jäisi riittävästi kastelutilaa.

Hoito

Kastele kasvit 2–3 kertaa viikossa suoraan juuristoalueelle, sillä vesi on haitaksi avonaisille kukille.

Lannoita säännöllisesti. Varsinkin astiaistutuksissa ravinteet huuhtoutuvat nopeasti, joten lisää kasteluveden lannoitetta jo pari viikkoa istutuksen jälkeen. Helppokäyttöiset kanankakkarakeet, vaaleanpunainen lannoite, lannoitepuikot tai itse tehty nokkoskäyte sopivat lannoitteeksi kaikille kasveille.

Poista kuihtuneet kukat ja huonokuntoiset lehdet, jotta ne eivät häiritse kukintaa.

Poista rikkaruohot kukkapenkeistä ja haraa maan pinta kuohkeaksi säännöllisin väliajoin.

Useimmat ryhmäkasvit kehittyvät upeimpaan loistoonsa vasta heinäkuussa, ja jos syksy on lämmin, ne kukkivat pitkälle lokaan kuuhun. Ensimmäiset kylmät yöt tuhoavat kukat. Jos tiedossa on hallaöitä, voit pidentää kukkien kukintaa suojaamalla ne yöksi kuitukankaalla tai muovilla.

Kylvökukat

Kylvökukkaa voit kasvattaa kotioloissa. Sisätiloissa tapahtuvan esikasvatuksen jälkeen istuta taimet ulos hallaöiden mentyä. Kasvit, jotka eivät muuten ehtisi kukkia meidän ilmastossamme (esimerkiksi samettikukka ja tuoksuherne), vaativat esikasvatuksen. Monet kylvökukista voit kylvää suoraan avomaalle touko-kesäkuussa (esimerkiksi ruiskaunokki, kehäkukka, päivänkakkara).

SUUNNITTELU

Ota huomioon kylvösten suunnittelussa kasvien korkeudet ja värit. Vihannesmaan voit reunustaa vaikkapa samettikukilla, jotka antavat väriä ja piristystä muuten vihreälle maalle. Parvekkeelle tai terassille saat nopeasti vihreyttä ruusupavulla tai hajuherneellä.

SUORA KYLVÖ AVOMAALLE

Kylvettäessä suoraan avomaalle maan on oltava kuohkea, ravinteikas ja lämmin.

Paranna maata lannoitetulla ja kalkitulla kasvaturpeella tai kompostilla.

Vältä liiallista maan muokkausta, jottei maa kuivu. Sekoita maata talikolla, kerää rikkakasvit pois ja lopuksi tasaa maa.

Kylvä siemenet riviin, jolloin rikkakasvit ja kukkien taimet voi erottaa toisistaan jo kasvun alkuvaiheessa.

Kylvövaon voit tehdä esimerkiksi haravan lappeella.

Jos multa on kuivaa, kastele kylvöväko.

Kylvä pienet siemenet noin 0,5 cm:n syvyyteen. Joitakin lajeja ei peitetä lainkaan ja isot siemenet kylvetään noin 2 cm:n syvyyteen. Riviväli on 15–20 cm.

Lopuksi kastele siemenet kastelukannulla, jossa on sihti nokan päässä.

Levitä harso kylvösten päälle. Se jouduttaa itämistä ja suojaa halalta.

ESIKASVATUS

Esikasvatus onnistuu hyvin sisätiloissa valoisalla ikkunalalla. Siemenet vaativat itääkseen kosteutta ja lämpöä. Paras lämpötila on 20–25 astetta. Esikasvatusta vaativia kasveja ovat muun muassa petuniat, revonhännät, samettikukat, leijonankidat ja krassit.

Kylvä siemenet maaliskuun aikana esimerkiksi muovilaatikoihin (maitopurkitkin käyvät).

Käytä kasvualustana turvehiekkaseosta ja kylvön jälkeen peitä laatikko lasilla tai muovikalvolla kuivumisen ehkäisemiseksi.

Kylvösten alkaessa orastaa kastele niitä säännöllisesti sumuttamalla. Kun laatikko käy liian ahtaaksi, kouli taimet eli istuta yksitellen turvepotteihin tai muoviruukkuihin.

Totuta taimet ulkoilmaan ennen lopullista istuttamista avomaalle. Pidä taimia esimerkiksi viikon ajan päivisin ulkona ja öisin sisällä.

HOITO

Hoitotöistä tärkein on kastelu aamulla tai illalla. Anna vettä kerralla runsaasti. Muista aina lisätä kasteluveteen lannoite, jotta kukintaa riittää koko kesäksi.

Kun kylvökset ovat itäneet, on kitkennän aika.

Taimien vartuttua suuremmiksi ne harvennetaan niin, että jokainen taimi saa tarvitsemansa elintilan. Lopullinen taimiväli on 10–25 cm kasvin koosta riippuen.

Yli puolimetriset kasvit, kuten revonhänkä, on tuettava jo aikaisessa vaiheessa.

Yksivuotiset köynnökset

Köynnöskasvienkin joukossa on yksivuotisia lajeja. Ne voit kylvää suoraan kasvupaikalleen, mutta kauniimman ja suuremman köynnöksen saat esikasvattamalla taimet sisällä. Yksivuotisia köynnöksiä ovat muun muassa mustasilmäsusanna, hajuherne, kelloköynnös, köynnöskrassi ja ruusupapu.

Kaksivuotiset kesäkukat

Kaksivuotiset kukat kasvattavat ensimmäisenä kesänä talvehtivan lehtiruusukkeeseen ja kukkivat vasta seuraavana kesänä. Kukinnan jälkeen kasvi kuolee. Jotkut kasvit siementävät niin runsaasti kasvupaikalla, että kukinta vaikuttaa jokavuotiselta.

Kylvä kasvien siemenet avomaalle kesäkuussa. Maan routaantu- misen jälkeen laita lehtiruusukkeeseen päälle kevyt havukate. Kaksivuotisia kesäkukkiä ovat muun muassa salkoruusu, tarhasarviorvokki, kuuruoho ja harjaneilikka.

VINKIT!

Keltaiset kukat toimivat houkutuskasveina kirvoille ja turvaavat näin viljelykasveja.

Samettikukat toimivat hyvänä kumppanuuskasvina mansikalle mansikka-ankeroisen karkottajana.

Monet kylvökukista ovat syötäviä. Esimerkiksi kehäkukkiä ja köynnöskrassia voi käyttää salaateissa tai jäädyttää jääpalojen sisään.

Monivuotiset kukat eli perennat

Perennat ovat monivuotisia ruohovartisia kasveja, joiden maanpääl- liset osat kuolevat syksyllä kokonaan tai osittain. Myös sipuli- ja mu- kulakasvit kuuluvat perennoihin. Jokaisella kasvilajilla on yksilölliset vaatimuksensa, joten kukkaryhmän perustajan on tunnettava eri la- jien kukinta-aikoja, kukkien värejä, kasvukorkeuksia ja kasvupaikka- vaatimuksia. Tärkeintä on, ettei perennapenkistä tule liian kirjava. Kannattaa siis valita samaa perennaa useamman kappaleen ryhmi- nä. Perennojen yhteyteen sopivat myös yksivuotiset ryhmäkasvit. Li- sätietoja eri lajeista saat puutarhakirjoista ja puutarhamyymälöissä jaettavista kasviluetteloista. Myös internetistä osoitteesta www.sarkanperennataimisto.fi ja www.ahosentaimisto.fi löytyy runsaasti la- jikkeita.

PERENNAPENKIN SIOITTAMINEN

Pihan keskeiset paikat soveltuvat parhaiten perennapenkille, kos- ka silloin perennojen värit ja muodot ovat kaikkien ihailtavissa. Par- haimpia paikkoja ovat oleskelualueiden lähistöt, sisäänkäynnit ja pihapolkujen varret. Myös rakennusten seinustat ja pensasryhmien edustat ovat hyviä paikkoja.

Jos pihan keskeisin kohta on kivikkoinen rinne tai kallio, voit suunnitella sinne kivikkopuutarhan.

KASVUALUSTAT

Kasvualustan eli multakerroksen syvyys on keskimäärin noin 40 cm. Mullan on oltava hyvälaatuista, eikä siinä saa olla rikkakasvi- en juuria eikä juurakoita. Paras kasvualusta on hyvin vettä läpäise- vä hiekkapitoinen multa. Ennen kasvien istuttamista peruslannoita kasvualusta. Luonnonperennoille riittää ohut kate kompostimultaa. Ryhmäperennat sen sijaan tarvitsevat rehevään kasvuunsa ja run- saaseen kukintaansa reilummin lannoitusta (katso kasvimaan lan- noitus kompostilla kohdasta Kasvimaan - Lannoitus).

PERENNARYHMÄN SUUNNITTELU

Valitse kasvit niistä perennoista, joille kasvupaikka (maaperä, valo ja varjo) on sopiva. Kasvien valinnan helpottamiseksi piirrä suunnitel- ma paperille. Ota suunnittelussa huomioon paikalla mahdollisesti jo kasvavat kasvit, läheiset pensaat ja puut, kasvien värit ja muodot sekä porrastus korkeuden mukaan. Valitse ensin pääperennat, jot-

ka tulevat hallitsemaan koko penkkiä. Seuraavaksi valitse niihin sopivat seuralaiskasvit. Jos aukkoja jää, valitse lopuksi täydennyskasvit. Perennaryhmä säilyttää kiinnostavuutensa koko kasvukauden ajan, jos siihen valitaan eri aikaan kukkivia kasveja.

ISTUTTAMINEN

Kevät ja syksy ovat parasta perennojen istutusaikaa. Perennat myydään lähes aina astiataimina, joten niitä voit istuttaa koko kesän ajan.

1. Kastele taimet ennen istutusta haalealla vedellä ja poista muoviruukku.
2. Aloita istutus ryhmän keskeltä kohti reunoja.
3. Istuta kasvit samaan syvyyteen kuin ne ovat olleet astiassa. Käytä istutuskuopan kaivamiseen pientä istutuslapiota.
4. Heti istutuksen jälkeen kastele taimet yksitellen runsaalla vedellä. Haraa mullan pinta kuohkeaksi ja tasaa haravalla.

HOITO

1. Kastele kasvit kevyellä paineella suoraan juuristoalueelle niin, että multa tiivistyy niiden juurille. Alkukesällä kastele taimia viikon tai parin välein.
2. Poista rikkakasvit säännöllisesti. Jotta siemenrikkakasvit eivät leviä, kitke ne pois, ennen kuin ne ehtivät siementää.
3. Suurikokoiset perennat vaativat tukemista. Tukirakenteena voit käyttää keppiä tai kehikkoa tai esimerkiksi pajusta itse punotua taideteosta.
4. Suorista nurmikkoon rajoittuvien penkkien reunat 1–2 kertaa kesässä pistolapiolla tai kanttausraudalla.
5. Istutusmullan peruslannoitus riittää ensimmäisenä kesänä. Aloita hoitolannoitukset istutusta seuravana keväänä.
6. Leikkaa tai nypi kuihtuneet kukat pois. Tämä edistää uusien kukkanuppujen syntymistä. Jos kuitenkin haluat kerätä siemeniä talteen seuraavan vuoden kasvatukseen, jätä kukat paikoilleen, jotta kasvi voi alkaa muodostaa siemeniä.
7. Leikkaa kaikki perennat istutusta seuraavana keväänä maanpinnan tasoon.
8. Perennojen yleinen lisäystapa on jakaminen. Monet lajit voit jakaa jo parin vuoden kuluttua istutuksesta. Jotkut lajit suorastaan vaativat jakamista, jotta ne kasvaisivat hyvin. Myös siemenistä lisäys on mahdollista.

Kukkasipulit

Sipuli- ja mukulakasveja käytetään havupensaiden läheisyydessä, koristepensaiden juuristoalueella ja nurmikolla. Niitä käytetään myös täydentämään perennapenkkejä. Sipuli- ja mukulakasvien kukkaloisto on edukseen, kun istutat ne ryhminä. Useimmat niistä kukkivat jo varhain keväällä.

KASVUALUSTA

Sipuli- ja mukulakasvit viihtyvät aurinkoisilla kasvupaikoilla. Kasvualustan on hyvä olla ravinteikasta ja vettä läpäisevää. Pienet sipulikukat, esimerkiksi lumikello ja sinililja, tarvitsevat noin 15 cm syvän mullan. Isommat, esimerkiksi narsissit ja miekkaliljat, vaativat 30–40 cm:n syvyydeltä multaa.

ISTUTUS

1. Istuta yksittäin istutettavat sipulit istutuslapiolla. Aseta sipuli istutuskuopan pohjalle, peitä mullalla ja tiivistä kevyesti. Yleisen ohjeen mukaan sipulin päälle laitetaan multaa kaksi kertaa sen korkeuden verran.
2. Istuttaessasi laajoja alueita kaiva lapiolla sopivan syvä kaivanto. Istuta pikkusipulit 5–10 cm:n välein, isommat noin 15 cm:n välein.
3. Istuta pikkusipulikukkia kuten krookuksia 15–20 kappaleen ryhmiin.

HOITO

1. Leikkaa lehdet pois vasta niiden kellastuttua, jotta seuraavana keväänä ja kesänä tarvittavat ravinteet ehtivät varastoitua sipuliin.
2. Poista ylikukkineet kukat, sillä siementen muodostuminen kuluttaa energiaa.
3. Käytä hoitolannoitukseksi esimerkiksi moniravinteista luonnonlannoitetta, jota voit antaa ensimmäisen kerran sipulikukan tultua näkyviin mullasta.
4. Uusi lannoitus kukinnan päätyttyä.
5. Kukinnan heikentyessä on sipulien jakaminen yleensä tarpeen. Tee jakaminen heti kukinnan jälkeen, nosta sipulit maasta ja irrota sivusipulit emosipulista.

Syksyllä istutettavia sipuli- ja mukulakasveja ovat krookus eli kevät-sahrami, lumikello, kevätkurjenmieikka, pikkunarsissi, keltanarsissi, idänsinililja, tarhatulppaani ja tulitulppaani.

Varastossa talvetettavia ja keväällä istutettavia sipuli- ja mukulakasveja ovat tarhadaalia, kannu, mukulabegonia ja miekkalilja eli gladiolus.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSIA:

1. Jakakaa perennoita.
2. Suunnitelkaa kesäkukkapenkki ja istuttakaa kukat.
3. Suunnitelkaa sipulikukkaistutus.
4. Suunnitelkaa parveke- tai ikkunalautakukkaistutus.
5. Tehkää nokkoskäytettä.

4. Kurssi: Kasvimaan

KURSSIN AIKANA OPIT:

- SUUNNITTELEMAAN KASVIMAAN
- PERUSTAMAAN KASVIMAAN.

Omasta kasvimaasta on hauskaa ja helppoa hakea ruoanlaittoon tarvittavia aineksia. Hyvin hoidettu kasvimaan on myös pihan koristus. Parvekkeella ja terassilla voit kasvattaa ruukuissa tai turvesäkeissä esimerkiksi lehtivihanneksia, kurkkuja, tomaatteja ja useita maustekasveja. Ampellitomaatteja ja amppeлимansikoita voit kasvattaa parvekealaatikossa tai amppeליםsa.

Kasvimaan suunnittelu

Suunnitelma kasvimaasta kannattaa tehdä paperille. Ota suunnitelmassa huomioon siementarve, kasvikohtaiset kylvö- ja istutusajat, taimi- ja rivivälit sekä kasvien korkeus. Aloittelijan kannattaa suosia helposti kasvatettavia lajeja.

Lannoitus

Perusta kasvimaan aurinkoiseen ja lämpimään paikkaan, sillä jo puoli-varjoinen paikka heikentää sadon määrää ja laatua. Maan rakenteen voit selvittää maan kuntotestin eli niin sanotun lapiodiagnoosin avulla (käytännön harjoitus). Suunnittele maanparannustoimet tulojen perusteella. Jos maa on esimerkiksi savinen, saat sen kuohkeammaksi ja lämpimämmäksi hiekan, kompostimullan ja kalkin avulla.

Keväällä juuri ennen kylvöä, maan ollessa jo lämmin ja pintakuiva, levitä "kypsä" komposti tai esimerkiksi Puutarhan Kevät kasvi-maalle ja muokkaa se esimerkiksi talikolla maan pintakerrokseen (alle 10 cm).

Kompostin käyttömäärä riippuu viljelykasvien ravinnetarpeesta, maan viljelykunnosta ja kompostin ravinnepitoisuudesta sekä lahoamisasteesta.

Poista rikkakasvit perusteellisesti haravaa apuna käyttäen. Tämän jälkeen tasoita maa. Muokkauksen tuloksena on kuohkea ja tasainen kylvöalusta, jossa siemenet itävät tasaisesti.

Kompostin määrä:

Yksi kottikärryllinen kompostia painaa noin 50 kg.

- Edellisenä kesänä huonosti satoa tuottanut maa ja uutta kasvimaan perustettaessa: $(300-400 \text{ kg/aari})$ eli $3-4 \text{ kg/m}^2 = 2 \text{ lapiollista/m}^2$.

- Edellisenä kesänä hyvin satoa tuottanut maa: $(100-150 \text{ kg/aari})$ eli $1-1,5 \text{ kg/m}^2 = 1 \text{ lapiollinen/m}^2$.

Istutus

Taimien esikasvatus

Osa kasveista, esimerkiksi selleri, purjo ja tomaatti, vaatii pitkän kasvuajan, eli ne pitää esikasvattaa sisätiloissa ennen ulos istuttamista.

1. Tee kylvö maaliskuuhun. Kylvä siemenet hajakylvönä kasvuturpeeseen, esimerkiksi irtokarkkirasioihin, ja idätä huoneenlämmössä valoisalla paikalla.
2. Kasvulehtien ilmestyttyä kouli taimet eli istuta taimet erillisiin ruukkuihin, jolloin niille saadaan kasvutilaa.
3. Ennen ulos tai pienoiskasvihuoneeseen istuttamista karaise taimia pitämällä niitä päiväsaikaan ulkona.

Kylväminen

Esikasvatetut taimet istutetaan riveihin, etäisyydet vaihtelevat kasvilajien mukaan. Myös siemenet kylvetään riveihin.

1. Kylvörievien paikat merkitään pingotetun narun avulla ja kylvövaot vedetään haralla tai kepillä. Useimmille kasveille sopiva riviväli on noin 30 cm. Isot kasvit, esimerkiksi kurpitsa ja avomaankurkku, tarvitsevat noin 100 cm:n rivivälin.
2. Jos maa on kuiva, kastele vaon pohja ennen kylvöä.
3. Siemeniä ei saa kylvää liian syvään, jotta ne eivät kärsisi ilman puutteesta. Kylvä pienet siemenet, kuten porkkana, 0,5-1 cm:n syvyyteen, isommat, kuten punajuuri, 3 cm:n syvyyteen ja isot, kuten herne, 5 cm:n syvyyteen. Peitä siemenet kevyesti haravan avulla ja tiivistä maan pinta haravan lappeella.
4. Rivien päihin on hyvä laittaa merkkitikut, joista tiedät, mitä kasvia missäkin rivissä on.
5. Kasvimaan riviväleihin voit levittää katteeksi olkia tai haketta. Kaste pitää maan kosteana ja estää rikkakasvien kasvua.
6. Siementen itäminen nopeutuu, kun kylvörievien päälle levitetään harso. Harso suojaa pieneltä pakkaselta, estää kosteuden haihtumisen ja pitää kasvualustan lämpimänä. Harson käyttö myös torjuu useita tuholaisia.

VINKIT!

Kasvimaalle voit kylvää ja istuttaa myös kesäkukkia kaunistukseksi.

Rivit voit merkitä myös istuttamalla sipulit rivien päihin.

Pienet siemenet on helppo kylvää kiisselin avulla

Kasvimaan hoito

Haraa kasvimaan säännöllisesti. Haraaminen estää maanpinnan kuorettumisen ja maahan pääsee ilmaa. Haraamalla poistetaan myös rikkakasvit.

Harvonna kasvirivit hyvissä ajoin, jotta jokainen kasvi saa riittävästi kasvutilaa.

Kastele kasvimaan mieluiten illalla tai varhain aamulla, jolloin

vettä haihtuu vähemmän kuin keskipäivällä.

Haraa taimien tyvelle multaa pieneksi kummuksi. Tämä edistää juurten hapensaantia ja maan lämpenemistä.

Jotkut kasvit, esimerkiksi pavut, tomaatit ja herneet, tarvitsevat tuentaa.

VINKIT!

Älä anna rikkakasvien kukkia kasvimaalla, etteivät ne pääse siemettämään.

Rikkaruohot kannattaa aina kerätä kokonaan pois kasvimaalta, jotta ne eivät juurru sateen jälkeen uudestaan riviväleihin.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET:

1. Tehkää lapiodiagnoosi maasta ennen kasvimaan perustamista.
2. Tutustukaa kasvimaahan ja sen kasvustoon. Oletteko tyytyväisiä kasvimaan kasvivalintoihin?
3. Suunnitelkaa oma kasvimaa. Asiantuntija arvioi kasvimaan toimivuuden.

5. Kurssi: Marjatarha

KURSSIN AIKANA OPIT:

- TUNTEMAAN YLEISIMPIÄ MARJAPENSAITA
- ISTUTTAMAAN JA HOITAMAAN NIITÄ..

Puutarhamarjat

Musta- ja punaherukka ovat ilmastollisesti kestävimpiä Suomessa viljeltyjä marjalajeja. Niitä voi kasvattaa lähes koko maassa. Hyötötarkoituksensa ohella ne ovat myös kauniita koristepensaita. Kaikki herukat ovat hyvin C-vitamiinipitoisia, ja niistä valmistetaankin mehuja, hyytelöitä sekä hilloja. Mustaherukan lehtiä käytetään mausteena etikkasäilykkeissä sekä teeaineksena.

Karviainen on puutarhamarjoistamme ilmastollisesti vaativin. Karviaisia käytetään puolikypsinä marmeladeissa ja hilloissa. Kypsinä ne maistuvat sellaisenaan. Herukat ja karviainen ovat yleensä puutarhan ongelmattomimpia kasveja. Marjapensaita voit käyttää myös aitasasveina.

Vadelma ja mansikka ovat suomalaisten herkkumarjoja. Niiden tulisikin kuulua jokaiseen kotipuutarhaan siinä missä herukoidenkin. Vadelma viihtyy aina Rovaniemen korkeudella saakka ja mansikka lähes koko maassa.

Herukat ja karviainen

ISTUTUS

Kaikki marjapensaat tarvitsevat aurinkoisen, lämpimän ja tuulen suojaan kasvupaikan. Kovin tuulisella paikalla pensaiden pölytys saattaa epäonnistua, koska hyönteiset välttävät kovaa tuulta. Puiden alle ei herukka- ja karviaispensaita kannata istuttaa. Marjapensaat voit istuttaa riveihin, aidanteeksi tai ryhmiin. Mullan on oltava hyvin vettä läpäisevää, sillä kasvualustan liika märkyys on pahinta herukoiden viihtymisen kannalta. Savipitoista maata voit keventää hiekalla ja turpeella. Taimet voit istuttaa keväällä tai syksyllä. Astiataimia voit istuttaa koko kasvukauden.

1. Kun istutat kotipuutarhaan pensaita, varaa jokaiselle taimelle vähintään 3 lapiollista kompostia taimea kohden.
2. Kaiva istutuskuoppa 50 cm syväksi ja 70 cm leveäksi. Jos istutat pensaat aidanteeksi, kaiva yhtenäinen 40–50 cm leveä oja. Istuta pensaat 2–2,5 metrin välein. Kun istutat riveihin, on riviväli noin 3 metriä ja taimiväli 1,5 metriä. Istuta aidanteeksi tarjotut pensaat noin 1–1,5 metrin välein. Istuta taimet 5–10 cm entistä kasvuvyöhytystä syvempään, niin että haaroittumiskohdat jäävät mullan alle.

3. Oio taimen juuret istutuskuoppaan ja tiivistä multa kevyesti juurten ympärille.
4. Kastele taimet istutuksen jälkeen.

ISTUTUSLEIKKAUS

Tee taimien istutusleikkaus aina keväällä, myös syksyllä istutettuihin taimiin. Leikkaa taimet 10–25 cm:n mittaisiksi, koska se edistää haaroittumista. Astiataimet eivät tarvitse istutusleikkausta, koska se on tehty jo taimistolla. Istutuksen jälkeisinä neljänä viitena vuotena on leikkaustarvetta yleensä hyvin vähän.

LANNOITUS

Vuosilannoitukseksi riittää syksyllä kaksi lapiollista kompostia pensasta kohden tai keväällä esimerkiksi Puutarhan Kevät ja syksyllä Puutarhan Syksy. Pitkien poutakausien aikana kastele herukoita ja anna vettä kerralla runsaasti. Vedentarve on suurimmillaan heti kukinnan jälkeen raakilevaiheen aikana. Marjapensaiden juuristoalueelle on hyvä levittää katetta. Se helpottaa maan rakenteen pysymistä hyvänä ja rikkakasvien kurissapitämistä. Katteeksi käyvät muun muassa puunkuori, hake ja olki.

HOITOLEIKKAUS

Poista vuosittain pensaita kuolleet ja vaurioituneet oksat. Musta-herukkapensaiden ollessa 5–6 vuoden ikäisiä poista niistä vuosittain vanhat ja revenneet, toisiaan hankaavat ja maata kohti lamoavat oksat. Vanhat oksat ovat väriltään tummia, usein sammaloituneita ja niiden vuosikasvut ovat lyhyet. Harvenna pensaan tiheitä kohtia, jotta valo pääsisi myös sisäosiin.

Leikkaa muita pensaita hitaammin kasvavia puna- ja valkoherukkapensaita sekä karviaista vasta, kun ne ovat 6–7 vuoden ikäisiä. Poista oksat tyvestä saakka, koska pitkien oksatappien kautta lahottajasienet pääsevät vahingoittamaan pensasta. Leikkaa pensaat keväällä.

Vadelma

KASVUALUSTA JA LANNOITUS

Vadelmamaan tulee olla kuohkeaa, lämmintä ja syvämultaista. Vadelma kärsii helposti kuivuudesta, koska sen juuret kasvavat lähellä maanpintaa. Parhaita maita ovat multavat ja kuohkeat hietta- ja savimaat. Perusta vadelmatarha aurinkoiselle ja lämpimälle paikalle.

Istuta vadelmat riviin. Taimia on saatavana paljasjuurisina ja astiataimina.

Kaiva vadelmariville kasvualustaksi 40 cm syvä ja 40–50 cm leveä ojanne.

Riviväli on kaksi kolme metriä.

Istuta vadelmat 50 cm:n välein 3 cm syvempään kuin taimikasvatusvaiheessa. Täytä ojanne esimerkiksi kompostilla parannetulla mullalla. Voimakkaasti typpipitoisia ja klooripitoisia lannoitteita on vältettävä.

Taimien juuristo ei missään vaiheessa saa kuivua, joten taimia on tarvittaessa kasteltava.

Taimia voit istuttaa varhain keväällä tai myöhään syksyllä.

Vadelman tarvitseman kosteuden säilyttämiseksi vadelmikon maanpinta on hyvä pitää katettuna. Katteeksi käyvät esimerkiksi haake, puunkuori ja pihapuiden pudonneet lehdet.

ISTUTUSLEIKKAUS

Tee vadelman istutusleikkaus terveen silmun yläpuolelta, 20–30 cm:n korkeudelta maanpinnasta haaroittumisen edistämiseksi. Leikkaa syksyllä istutetut taimet seuraavana keväänä. Vadelman versot ovat kaksivuotisia. Ne tuottavat satoa toisena kasvukautena ja kuolevat sen jälkeen.

HOITO

Kuivina kausina on huolehdittava vadelman kastelusta, sillä se ei saa kärsiä kuivuudesta. Vadelman pitkät versot tarvitsevat tuentaa. Tukemiseen voit käyttää esimerkiksi parilankatuentaa, jossa voit lyödä seipäitä tasaisesti ympäri kasvustoa. Pingota seipäiden väliin rautalanka 0,5 ja 1 metrin korkeudelle. Tee hoitolannoitus keväällä. Hoitolannoitukseen sopivat parhaiten kloorittomat seoslannoitteet tai ravinteikas komposti.

HOITOLEIKKAUS

Tee keväällä ennen silmujen puhkeamista hoitoleikkaus, jossa poistat kaikki satoa tuottaneet, kuivat ja vioittuneet versot maata myöten. Jätä rivimetrille keskimäärin 10–15 nuorta versoja. Leikkaa vuoden vanhat tai satoa tulevana vuonna antavat versot noin 1,5 metrin korkeudelta haaroittumisen edistämiseksi ja poimimisen helpottamiseksi.

Mansikka

KASVUALUSTA JA LANNOITUS

Mansikka vaatii aurinkoisen ja avoimen kasvupaikan. Mansikkamaa perustetaan yleensä kasvimaan yhteyteen. Mansikoita voit istuttaa myös amppeeliin parvekkeelle tai terassille. Jotkin lajikkeet sopivat toisia paremmin amppeeliin runsassatoisuuden ym. ominaisuuksien takia. Niitä myydään myös valmiina amppeleissa.

Paras kasvualusta on multava savi-hietamaa.

Ennen mansikkamaan perustamista, edellisenä kasvukautena viljeltäväksi mansikan esikasviksi sopivat vihannekset ja erilaiset viherlannoituskasvit.

Poista monivuotiset rikkakasvit. Kerää rikkakasvien juuret pois maanmuokkauksen yhteydessä tai kesannoita maa ennen viljelyn aloittamista. Täysin varma keino rikkakasvien tuhoamiseksi ennen viljelyn aloittamista on maan peittäminen mieluiten koko kasvukauden ajaksi valoa läpäisemättömällä katteella, esimerkiksi mustalla muovilla, pahvilla tai vanhoilla sanomalehdillä.

Peruslannoita maa. Siihen soveltuvat luonnonlannoitteet tai esimerkiksi Puutarhan Kesä.

Hiekkamaan perusparannukseen tarvitaan aaria kohden noin 3

kuutiota savea ja 5–10 kuutiota eloperäistä ainesta (kompostia).

Savimaan perusparannukseen tarvitaan aaria kohden noin 5 kuutiota karkeahkoa hiekkaa ja 10–15 kuutiota eloperäistä ainesta.

Maan pH:n tulisi olla 6–6,5. Mikäli maa on liian hapanta, kalkitse maa jo istutusta edeltävänä vuonna tai edellisenä talvena. Kalkitukseen voit käyttää dolomiittikalkkia tai merileväkalkkia.

ISTUTUS

Istuta taimet varhain keväällä tai elokuun alkupuolella noin 10 cm koholla oleviin ja noin 50 cm:n levyisiin penkkeihin. Jätä rivien väliin tilaa noin metri.

Levitä kunnostetun penkin päälle katteeksi musta muovi tai katekangas ennen taimien istuttamista. Kate pitää kasvualustan tasaisen kosteana, marjat puhtaina ja estää rikkakasvien kasvua. Katteena voit käyttää muovin tai kankaan sijasta myös olkia, jotka levitetään penkin pinnalle taimien istuttamisen jälkeen.

Pingota muovi- tai kangaskate tasaisesti penkin päälle ja peitä reunat huolellisesti mullalla tai soralla, jotta kate pysyy hyvin paikoillaan. Rei'itä kate (reiän halkaisija noin 8 cm) noin 50 cm:n välein.

Taimia myydään paljasjuurisina ja potti- eli ruukkutaimina. Säilytä paljasjuuriset taimet istutukseen saakka vedessä ja pidä pottitaimet kosteina. Osta vain tarkastettuja käyttötaimia!

Istuta taimet niin, että pienimpien lehtien suojassa sijaitsevat kasvupisteet jäävät maan pinnalle. Tiivistä maa taimen ympärille kuivumisen estämiseksi. Istutusajaksi maan tulisi olla kostea. Jos maata pitää kastella, tee se ennen istutusta.

HOITO

Ihannetapauksessa vuotuislannoitusta ei tarvita lainkaan, vaan peruslannoitus riittää niiksi noin viideksi vuodeksi, jotka mansikka kasvaa hyvin samassa paikassa. Nokkoskäyte sopii lehtilannoitukseen ja kasteluveden sekaan. Jos tarvitaan lisälannoitusta, voit laittaa jokaiselle taimelle istutusreikiin kompostia.

1. Muovi- ja kangaskatteisesta maasta rikkakasvit on kitkettävä vain katteessa olevien istutusaukkojen kohdalta.
2. Rivivälit voivat olla esimerkiksi nurmikkona, ja ne voit pitää siistinä ruohonleikkurilla.
3. Harjaa keväällä mansikkamaalta kuituneet lehdet.
4. Mansikkamaa kärsii kevähallousta. Hallayön uhatessa voit suojata kasvuston peiteharsolla. Suojaus myös aikaistaa satoa.
5. Poutakausina kastele mansikkamaa kerralla kunnolla, vähintään sangollinen vettä neliometriä kohti, jotta koko juuristo saa vettä eikä kastelukertoja tarvita monia.
6. Katkaise mansikan rönsyt satokauden jälkeen esimerkiksi puutarhasaksilla. Rönsyt kuluttavat emotaimen voimavaroja, jolloin mansikka tekee vähemmän marjoja. Emotaimen rönsyistä voit lisätä pistokkaita eli uusia taimia.

Mansikka tuottaa satoa 5–6 vuotta. Tämän jälkeen marjan koko pienenee, juuristo-ongelmat lisääntyvät ja maan kasvukunto heikkenee. Perusta uudet penkit eri paikkaan ja anna vanhan maan levätä.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET:

1. Mitakkaa maan pH-arvot. Miten muuten voit seurata maan ravinnetasoa eri marjalajien viljelmillä?

6. Kurssi: Kukanniityt

KURSSIN AIKANA OPIT

- PERUSTAMAAN JA HOITAMAAN KUKKANIITYÄ
- KERÄÄMÄÄN SIEMENIÄ LUONNOSTA
- KYLVÄMÄÄN JA KASVATTAMAAN NIITYKASVEJA.

Kukanniityt ovat osa suomalaista kulttuurimaisemaa. Niityt ovat puuttomia tai vähäpuisia kasviyhdyskuntia, joiden vallitsevia kasveja ovat ruohot ja heinät. Luonnonniityjä ei ole lannoitettu eikä niihin ole kylvetty kasveja. Kuivia niityjä ja ahoja kutsutaan kedoiksi. Kukanniityjä on ruvettu perustamaan pihoihin, puistoihin ja teiden pientareille. Perustaminen onkin hauskaa ja mielenkiintoista, mutta vaatii kärsivällisyyttä. Pihalle voit perustaa yhden ison niityn sijasta pieniä niity- tai ketolaikkuja sopiviin paikkoihin. Hyviä kukkakedon paikkoja ovat aurinkoiset, ohutmultaiset ja kalliiset alueet. Myös piharakennusten ympäristöt ja tontin reuna-alueet ovat sopivia paikkoja. Koivujen alla saat harvoin kasvamaan kunnan nurmikkoa, kun taas luonnonkasvit kuten hiirenvirna, kissankello, kultapiisku ja maahumala, viihtyvät mainiosti.

Kukanniityn perustaminen nurmikolle

Aloita pihanurmikon muuttaminen niityksi jättämällä ruoho leikkaamatta alkukesällä, jotta näet, mitä kasveja paikalla alkaa kasvaa. Älä lannoita aluetta lainkaan, koska lannoittaminen rehevöittää maaperää. Nurmikon köyhdyttäminen niitylle sopivaksi maaperäksi kestää vuosia, koska nurmikon maaperä on yleensä vahvasti lannoitettua, voimakasta multaa.

Helppointa on luoda pieniä niitylaikkuja pihan sellaisiin paikkoihin, joissa nurmikko ei viihdy esimerkiksi maan kuivuuden tai köyhyyden vuoksi. Riko maan pinta, poista rikkaruohot ja kylvä siemenet. Luonnosta voit siirtää juurakoita, jotka nopeuttavat niityn kehittymistä. Päivänkakkaroita, heiniä, suolaheiniä, puna-ailakkeja ja muita luonnossa yleisesti esiintyviä lajeja voit kaivaa laajoista esiintymistä muutaman juurakon verran. Juurakoiden kaivamiseen tarvitset aina maanomistajan luvan.

1. Anna kukkakasvien kukkia ja siementen tuleentua eli kypsä, minkä jälkeen niitä alue (yleensä heinä-elokuussa). Jätä niitetty heinä muutamaksi päiväksi maahan, jotta siemenet ennättävät varista.
2. Korjaa niittojäte pois (esimerkiksi kompostoitavaksi), jotta maan ravinteisuus ei lisääny.

3. Kun olet korjannut niittojätteen pois, voit rikkoa maan pintaa haravalla, jotta varisseet siemenet pääsevät paremmin kasvualustaan.
4. Auta niityn kehittymistä ja säilymistä keräämällä ja kylvämällä siemeniä.

Kasvupaikat ja kasvilajit

Kuivalle kukanniitylle sopivia kasveja ovat päivänkakkara, kissankello, ketoneilikka, mäkitervakko ja puna-ailakki.

Tuoreelle ja rehevöpohjaiselle niitylle sopivat niityleinikki, harakankello, peurankello, puna-apila, ahomatara ja hiirenvirna.

Savimaalle ja puolivarjoisalle paikalle sopivat valkokuokko, sinililja, kevätleinikki, puistolemmikki, kevätelikot, metsäkurjenpolvi, kurjenkello ja kielo.

Aurinkoiselle tai puolivarjoisalle niitylle sopivat päivänkakkara, niityleinikki, ojakellukka ja heinätähtimö.

Helposti itäviä ja hyvin kasvuun lähteviä kasveja ovat päivänkakkara, mäkitervakko, ketoneilikka, nurmiröllä, kelta-apila, ojakellukka, puna-ailakki ja niityhumalan rönsytimet.

Hitaasti itäviä kasveja ovat kissankello, harakankello, kissankäpäjä ja kurjenkello.

SIEMENTEN KERUU

Aloita luonnonkasvien siementen kerääminen yleisistä ja helposti tunnistettavista lajeista Kerää siemeniä samankaltaisilta paikoilta kuin mihin aiot oman niityn perustaa. Tunnistamisessa avuksi voit ottaa kasvilajioppaan. Uhanalaisten ja rauhoitettujen kasvien siemeniä ei saa kerätä. Siementen keräämiseen tulee aina olla maanomistajan lupa.

Paras keruuilma on aurinkoinen ja kuiva, koska silloin siementen kuivaaminen vaatii vähemmän aikaa. Keräämiseen tarvitset saksen ja paperipusseja. Siementen pitää keräyshetkellä olla tuleentuneita eli kypsiä, koska silloin niiden itävyys on parhaimmillaan. Useimpien lajien siemenet kypsyvät loppukesästä, ja siemenet ovat siemenkoodan sisällä. Kasvupaikalta voit kerätä noin 20 prosenttia siemenistä kasvuston kärsimättä.

TEE NÄIN

1. Karista kuivat siemenet siemenkoodasta pussiin, johon kirjoitat kasvin nimen.
2. Keräämisen jälkeen kuivata siemeniä pari päivää. Kuivuminen on tärkeää, jotta siemenet säilyvät. Pienen määrän siemeniä voit kuivattaa avonaisessa paperipussissa. Jos siemeniä on runsaasti, levitä ne ohueksi kerrokseksi paperin päälle. Kuivauslämpötilaksi sopii kuiva huoneilma. Kosteassa siemenet homehtuvat.
3. Puhdista kuivuneet siemenet roskista siivilän avulla.
4. Jos teet kylvön vasta seuraavana keväänä, tulee puhtaata ja kuivat siemenet kylmäkäsitellä, eli ne varastoidaan viileään (alle 10°C) lämpötilaan jääkaappiin. Siemenet säilyvät kosteaan hiekkaan tai rahkasammaleeseen sekoitettuna muovipusseissa tai esimerkiksi irtokarkkilaatikoissa. Suurin osa luonnonkas-

veista tarvitsee itääkseen kylmän jakson, joko luonnollisen tai keinotekoisena kylmäkäsittelyn. Tarvittavan kylmäjakson pituus vaihtelee muutamasta viikosta useaan kuukauteen. Kylmäkäsittely on tehokas vain kosteassa. Siementen on saatava myös ilmaa, eli hiekka ei saa olla liian märkää, ja muovipusseja tai rasioiden kansia on raoteltava välillä. Käsittelyn aikana siemeniin ei saa ilmaantua alkoholin hajua. Se on merkki liian hapettomista oloista.

5. Kasveja voit myös esikasvattaa. Tällöin kylvä ne syksyllä laatikoihin ja jätä ulos, jolloin siemenet saavat luonnollisen kylmäkäsittelyn ja itävät keväällä säiden lämmettyä.

Siementen kylväminen

Helpoin tapa on kylvää siemenet suoraan kasvupaikalle keruusyksen aikana. Peitä siemenet kevyesti ja anna luonnon hoitaa kylmäkäsittely talven aikana. Syyskylvön etuna on myös se, että siemenet hyödyntävät keväällä maassa olevaa kosteuden. Kylvä niitylle kukkakasvien siementen ohella myös heinäkasveja. Ne auttavat niityn kehityksen alkuun. Heinäkasviksi sopii esimerkiksi nurmirölli, jota tarvitaan noin 50 g/aari. Kukkien siemeniä tarvitaan 5–15 g/aari. Sie-

menten koko vaihtelee paljon: grammassa hiirenvirnan siemeniä on noin 70 kpl, kun taas grammassa kissankellon siemeniä on noin 20 000 kpl. Sekoita siemeniä hienoon hiekkään ja kylvä alue kahteen kertaan ristiin, jolloin saat tasaisen kylvöksen. Maan tulisi olla kostea muttei märkä. Kylvöksen voit peittää kuusenoksilla. Peittäminen estää maan liettymisen syysateiden aikana.

Niityn hoito

Kun olet perustanut kukkaniityn, tärkein hoito on vuosittainen niitto. Niitä niitty, kun valtalajien siemenet ovat kypsyneet. Sopiva niittoajankohta on yleensä heinäkuun loppu tai elokuun alku. Paras niittoväline on viikate, koska se ei murskaa kasvien varsia. Anna niiton jälkeen niittojätteen kuivua, kunnes siinä olevat siemenet ovat varisseet maahan. Tämän jälkeen haravoi niittojäte pois, jotta maaperän ravinteisuus ei lisäänty. Jos jätät maahan lahoavaa kasvimassaa, se lisää maan ravinteisuutta ja luo hyvät olosuhteet niille rehevän paikan kasveille, jotka syrjäyttävät matalammat ja hennommat niitylajit. Niittyä ei saa koskaan lannoittaa.

KÄYTÄNNÖN HARJOITUKSET:

1. Kerätkää luonnonkasveista siemeniä.
2. Tutustukaa kukkaniityyn. Mitä kasvilajeja niityllä on? Arvioikaa ovatko ne sopivia kyseisen niityn kasveja.
3. Tutustukaa kukkaniityn perustamiseen.

Kirjallisuutta sekä yhteystietoja

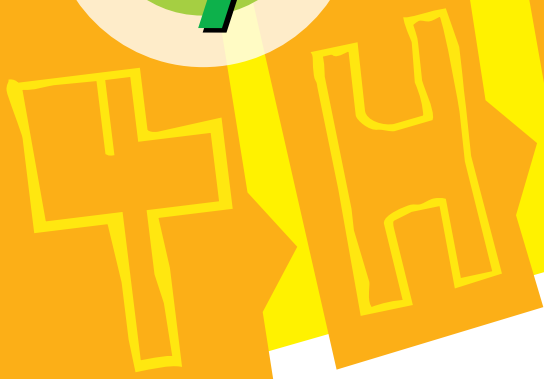
- Alanko, P. & Kahila, P. Luonnonmukainen puutarha. Tammi 2001.
- Alanko, P. & Kahila, P. Palavarakkkaus ja särkynyt sydän sekä muut perinteiset koristekasvit. Tammi 1992.
- Berglund, K. & Vainio, H. Unelmien kotipuutarha. Otava 2003.
- Gro, V. Elävät pajutyöt. Atena 2004.
- Israelsson, L. Kotipuutarhuri. Otava 2002.
- Koivunen, T., Alanko, P., Regårdh, E., Saario, M. & Tapola, S. (toim.). Suomalainen piha ja puutarha. Gummerus Oy 2003.
- Koskinen, M. & Savolainen, A. Suomalainen pajutyökirja. WSOY 2003.
- Matala, V. Herukan viljely. Puutarhaliitto 1999.
- Matala, V. Mansikan viljely. Puutarhaliitto 1994.
- Mortensen, M. Pajunpunonta. Otava 2003.
- Månsson, L. Kauneimmat sipulikukat ja mukulakasvit keväästä syksyyn. Gummerus kustannus Oy 2003.
- Månsson, L. & Johansson, B. Kesäkukkia. Otava 2001.
- Månsson, L. & Johansson, B. Perennat. Otava 2003.
- Peltola, R. & Koivu, V. Puutarhatyöt keväästä talveen. Tammi 2000.
- Ruutinen, I. Vadelman viljely. Puutarhaliiton julkaisuja nro 283, Helsinki 1995.
- Riikonen, A. & Asikainen, S. Suomalainen puutarhakäsikirja. WSOY 2002.
- Slipher, B. Kasvata ruukuissa. Otava 2003.
- Turunen, M. & Ylönen, S. Puutarhanhoito poropeukaloille. Loki-Kirjat 2003.

LEHDET:

Kotipuutarha
Viherpiha

NETTILINKIT:

www.agronet.fi/kasvinsuojeluseura/
www.ahosentaimisto.fi
www.forestum.fi
www.hongistontaimisto.fi
www.hyotykasviyhdistys.fi
www.isoaidinkasvit.fi
www.kotipuutarhuri.com
www.omenapuu.com
www.sarkanperennataimisto.fi
www.vero.fi
www.ymparisto.fi/lumonet

- harkinta
- harjaannus
- hyvyys
- hyvinvointi

4H on valtakunnallinen, sitoutumaton nuorisojärjestö. Lapsen ja nuoren kehitysvaiheet huomioon ottavassa toiminnassa opitaan itse tekemällä. Kerhossa omaksutaan käytännön taitoja ja tietoja koulutetun ohjaajan tuella. Koulutukset ja kurssit syventävät nuoren osaamista. Toiminnassa saadaan valmiuksia yrittäjyyteen ja työelämään.

www.4H.fi